

Natuurtoets terp van de takomst Blije

Soortenbescherming

*b*uro *b*akker adviesburo voor ecologie

Natuurtoets terp van de toekomst Blije

Soortenbescherming

Status
definitief

Datum
3 mei 2018

Handtekening
Dagmar Heidinga

Inhoud

1 Inleiding		5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Wettelijk kader	5
1.3	Onderzoeksmethode	6
1.5	Planbeschrijving	7
1.6	Beschrijving van het voornemen	8
1.7	Aanlegfase	14
1.8	Gebruiksfase	15
2 Resultaten en effecten		17
4 Literatuur en bronnen		23
B 1 bijlage 1)	Bijlage vrijgestelde soorten provincie Fryslân (provinciale verordening 25	

1 | Inleiding

1.1 Aanleiding

Het dorp Blije heeft een lang gekoesterde wens om een terp aan te leggen op de kwelder van Blije. Terpen horen bij de Friese noordkust, vanaf het moment dat mensen in het kweldergebied gingen wonen. De eerste terpen ontstonden ca. 500 voor Christus. De terpenbouw eindigde met de komst van de eerste dijken, rond 1200 na Christus. Vanaf de 19de eeuw zijn veel terpen afgegraven voor bodemverbetering van arme landbouwgronden op andere plekken in onder andere Fryslân, Groningen en Drenthe.

Blije wil nu een nieuwe terp aanleggen op de kwelder bij het dorp. De kwelder draagt bij aan de beleving van natuur en landschap en de cultuurhistorische waarden van het buitendijks Waddenlandschap. De realisatie van de terp maakt ook de verbinding van het dorp met de kwelders en Waddenzee groter. Ook draagt de terp bij aan de ontwikkeling van cultuurtoerisme, een nieuwe economie aan de rand van het Werelderfgoed Waddenzee. Dit is ook belangrijk voor de leefbaarheid en vitaliteit van de Friese noordkust.

De terp wordt gerealiseerd op de buitendijkse kwelder. Deze kwelder is broedgebied voor verschillende soorten weide- en kustvogels. Daarnaast is er bijzondere flora van kwelders en zilte graslanden.

Effecten op beschermde soorten als gevolg van de gewenste ontwikkeling, kunnen niet op voorhand worden uitgesloten. Een toetsing aan het onderdeel soortenbescherming van de Wet natuurbescherming is dan ook noodzakelijk.

Deze quickscan geeft antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde flora en fauna zijn aanwezig of kunnen in het plangebied en omgeving voorkomen?
- Kunnen de geplande werkzaamheden negatieve effecten hebben op beschermde flora en fauna?
- Zo ja, welke effecten kunnen optreden en welke maatregelen zijn dan nodig om deze negatieve effecten te voorkomen?
- Indien schade niet volledig is te vermijden, welke vervolgstappen zijn dan aan de orde?

1.2 Wettelijk kader

Per 1 januari 2017 zijn de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet en Boswet opgegaan in één nieuwe wet: de Wet natuurbescherming (Wnb). Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming betreft het onderdeel soorten, voorheen de Flora- en faunawet. Met deze quickscan vindt de toetsing aan het onderdeel soorten van de Wet natuurbescherming plaats.

In de Wet natuurbescherming worden drie beschermingsregimes onderscheiden:

1. Vogelrichtlijnsoorten (artikel 3.1 - 3.4)
2. Habitatrichtlijnsoorten en soorten genoemd in de verdragen Bern en Bonn (artikel 3.5 - 3.9)
3. Andere soorten (artikel 3.10 - 3.11; bijlage onderdeel A en B)

In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd. Een aantal vogelsoorten valt dan zowel onder het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn als onder de Habitatrichtlijn. Het beschermingsregime van Habitatrichtlijnsoorten is ten aanzien van verstoring strenger dan die van Vogelrichtlijn soorten. Voor vogels die vermeld staan in de Vogelrichtlijn geldt dat verstoring tijdens het broedseizoen geen overtreding van de wet inhoudt, mits de verstoring geen wezenlijke invloed heeft op de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor vogels die genoemd worden in de verdragen van Bonn en Bern geldt dat zij tijdens het broedseizoen niet mogen worden verstoord. Los van het beschermingsregime blijft het doden van vogels, beschadigen en/of vernielen van nesten een overtreding van de wet.

De lijst 'jaarrond beschermde nesten' die onder de Flora- en faunawet is opgesteld, is ook onder de Wnb geldig. Onder de Wet natuurbescherming geldt, net als onder de Flora- en faunawet, de zorgplicht (artikel 1.11) voor alle in het wild levende dieren.

Voor dit project is de provincie Fryslân het bevoegd gezag voor de uitvoering van de Wet natuurbescherming en voor het verlenen van een eventuele ontheffing. De provincie Fryslân heeft voor de implementatie van de Wet natuurbescherming een verordening vastgesteld. Hierin is onder meer de lijst met vrijgestelde soorten te vinden (zie bijlage 1).

1.3 Onderzoeksmethode

Voor het bepalen van de mogelijke effecten van de geplande werkzaamheden is het noodzakelijk te weten welke beschermde soorten aanwezig zijn en kunnen zijn, in en in de omgeving van het plangebied. Hiervoor is bronnenonderzoek en een veldbezoek uitgevoerd.

Bronnenonderzoek

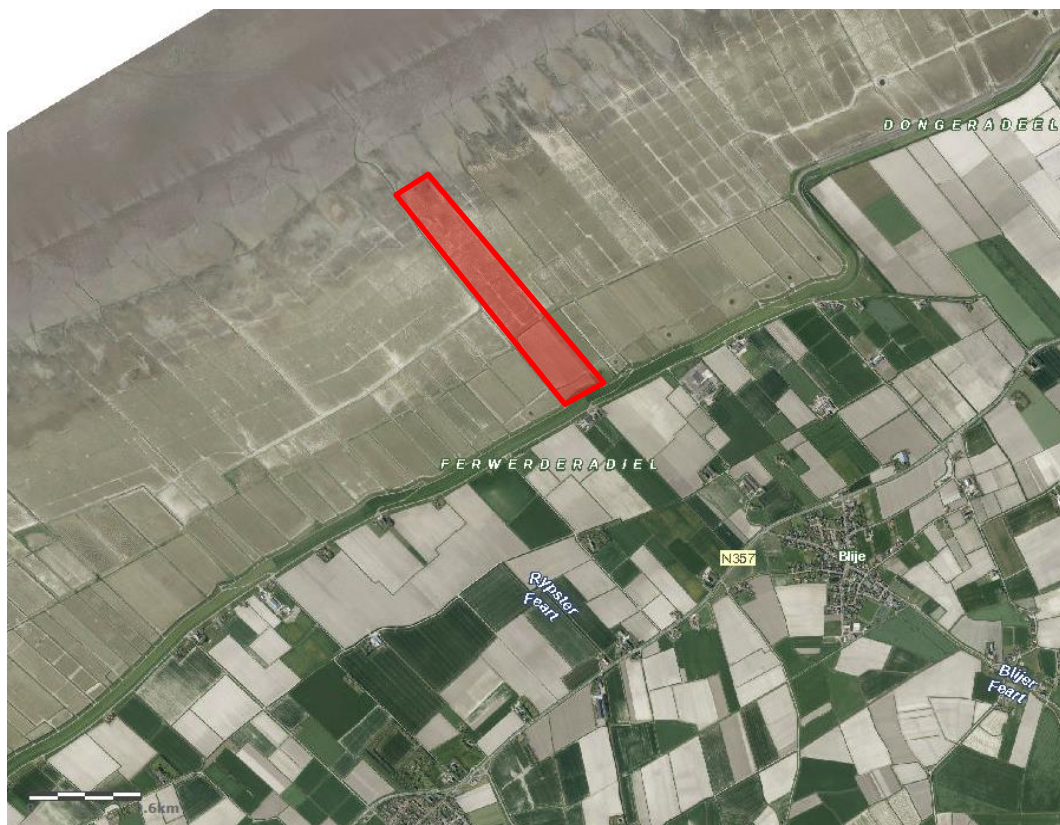
Het bronnenonderzoek bestaat uit het raadplegen van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en vrij beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde soorten flora en fauna. Hiervoor zijn de meest actuele en relevante bronnen geraadpleegd (zie ook hoofdstuk 4).

Veldonderzoek

Op 08 augustus 2017 is een verkennend veldonderzoek uitgevoerd door ecologen van Buro Bakker. Het veldbezoek is met opkomend water uitgevoerd. Tijdens dit veldbezoek is een beoordeling gemaakt van het plangebied als geschikt leefgebied voor beschermde flora en fauna. Tevens zijn de waargenomen beschermde soorten genoteerd.

1.4 Ligging en beschrijving plangebied

Het plangebied ligt buitendijks ten noordwesten van het dorp Blije. Het betreft een deel van de kwelders en graslanden ten noordwesten van de zeedijk. Het eerste deel is zilt grasland dat richting het noordwesten over gaat in een kweldervegetatie. De omliggende graslanden worden afwisselend begraasd door paarden, koeien en schapen. In het plangebied waren sporen te vinden van paarden. Op het moment van het veldbezoek werd het plangebied niet begraasd. Aan weerskanten van het plangebied lopen watergangen. De meest westelijke watergang is in het zuiden smal maar wordt richting het noorden toe een brede slenk. De oostelijke watergang is een smalle watergang. In het midden van het perceel loopt een onverhard pad (spoor) richting het noordwesten.

Figuur 1 Locatie van het plangebied (rood)

1.5 Planbeschrijving

1.5.1 Locatie

In figuur 2 is de locatie en de grootte van de terp aangegeven.

Het beheer van de kwelder bestaat uit intensieve beweiding met paarden en schapen. Tijdens het veldbezoek van 8 augustus 2017 waren er geen paarden in de kwelder aanwezig. Er stonden wel veel paarden in de kwelder ten westen van het plangebied (zie foto 1).

Foto 1 Beweiding van paarden in kwelder ten westen van het plangebied

Figuur 2 Locatie *Terp fan de Takomst* (groene cirkel). Bron: Google earth Pro

De zomerpolder die aan de kwelder grenst is in eigendom van de diakonie protestante gemeente Kollum en wordt verpacht aan een particulier. In deze zomerpolder vindt regulier agrarisch gebruik plaats, inclusief regelmatig maaien en bemesten met drijfmest.

1.6 Beschrijving van het voornemen

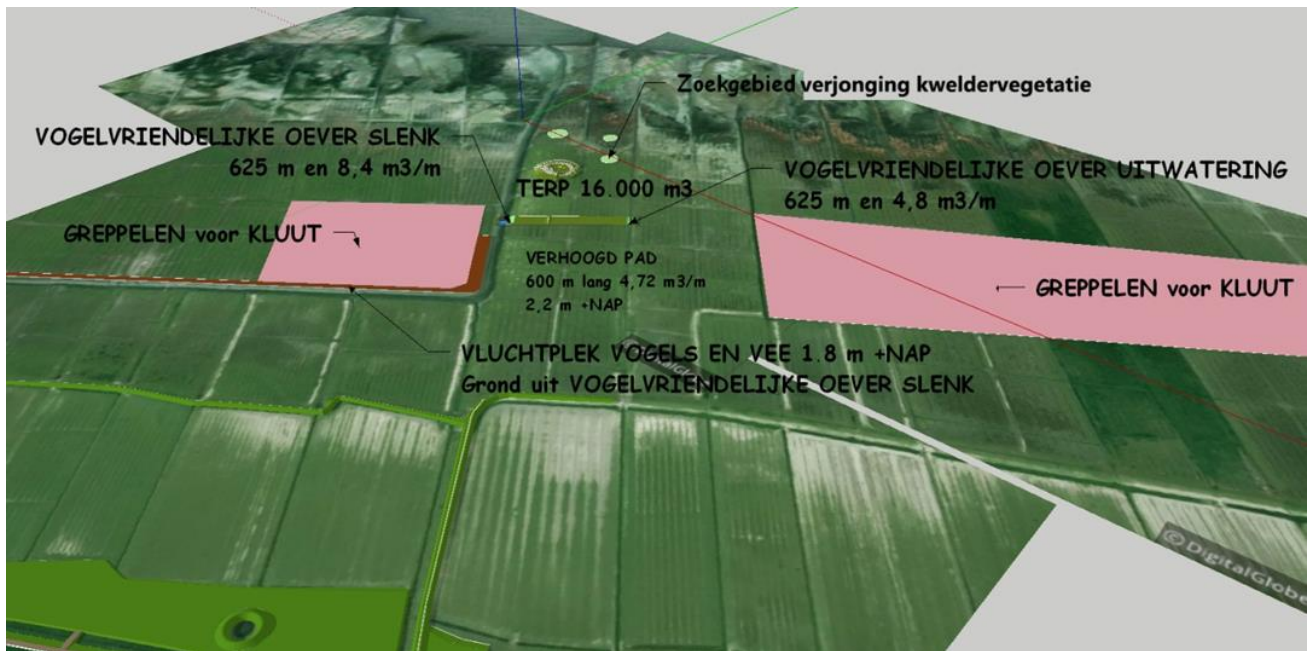
1.6.1 Doelen

De *Terp fan de Takomst* is een onderdeel van de *Sense of Place* projecten die langs de gehele Nederlandse Waddenzeekust worden gerealiseerd. Voor de terp gelden de volgende doelstellingen:

- realisatie van een kunstwerk, dat past bij cultuurhistorie van dit gebied en goed ingepast is in het kwelderlandschap;
- bevorderen van recreatie op deze plek, kleinschalig en passend in dit natuurgebied;
- versterken vitaliteit en leefbaarheid van het dorp Blije;
- natuurwinst; verbeteren van de kwaliteit van kwelders en het leefgebied van kustbroedvogels.

1.6.2 Onderdelen van het project

In figuur 3 is een luchtfoto van het buitendijkse gebied bij Blije opgenomen, waarop is aangegeven welke maatregelen en ingrepen plaatsvinden in het kader van de realisatie van de terp.

Figuur 3 Plankaart met de verschillende ingrepen/maatregelen in het kader van de realisatie van de terp. N.B. de zoekgebieden voor verjonging van de kweldervegetatie liggen ten zuiden van de terp en niet zoals hier aangegeven ten noorden.

De terp wordt circa 4 meter hoog en 100 meter in diameter (van het grondoppervlak). De oppervlakte bedraagt 7.850 m². De hellingen lopen flauw op zodat ook vee op de terp kan komen. De terp wordt geconstrueerd uit palen en klei. Deze klei wordt op verschillende manieren verkregen. De maatregelen waarbij klei wordt gewonnen hebben naast het verkrijgen van grond ook tot doel de natuurwaarden te versterken (zie §1.6.3).

Binnen in de terp wordt in 2018 een podium en een uitzichtpunt gerealiseerd. Het podium kan gebruikt worden voor evenementen maar doet ook dienst als zitelement.

Er wordt ook een toegangspad aangelegd naar de terp. Het pad wordt ca. 2 m breed. In de kwelder wordt het pad verhoogd aangelegd. Het pad wordt verhard, zodat het toegankelijk is voor voetgangers, fietsers en mindervaliden.

Bij de zeedijk wordt een extra strook asfalt aangelegd die kan dienen als parkeervoorziening voor 4 tot 6 auto's.

1.6.3 Combinatie van grondwinning en natuurmaatregelen

Om de terp te kunnen maken is maximaal 16.000 m³ grond nodig. Het lokaal winnen van grond voor de bouw van de nieuwe terp heeft hierbij de voorkeur. Aanvoer van gebiedsvreemd materiaal past niet in dit Natura 2000-gebied. Er is gekozen om de winning van grond te koppelen aan maatregelen die de natuurwaarden van de kwelders versterken.

Het betreft de volgende maatregelen:

- Baggeren sloten zomerpolder ten gunste van het mozaïekbeheer (beweiding)
- Maken van natuurvriendelijke oevers langs de westelijke brede slenk
- Lokaal verjongen van de kweldervegetatie
- Maken van natuurvriendelijke oever langs de smalle oostelijke uitwatering
- Het greppelen van de kwelder (geen grondwinning)

Bij enkele maatregelen wordt dus geen grond gewonnen. De maatregelen worden hieronder verder toegelicht.

Baggeren sloten zomerpolder

In het rood omrande gebied in figuur 4 kan bagger worden gewonnen door het opschonen van vee-kerende watergangen. Deze watergangen moeten worden opgeschoond ten behoeve van het voortzetten van mozaïekbeheer in beweiding, waarvan de aanwezige broedvogels profiteren. Door variatie in de intensiteit van beweiding en het type vee dat wordt ingezet, ontstaan verschillen in vegetatiesamenstelling en -hoogte. Dit biedt allerlei biotopen voor kustbroedvogels en hun kuikens, van kale plekken die geschikt zijn als broedplek tot plekken met hogere begroeiing waarin kuikens beschutting kunnen zoeken.

Ook uit onderzoek naar de invloed van beweiding op de biodiversiteit van de kwelders, dat is uitgevoerd in Noard-Fryslân Bûtendyks, blijkt dat de toepassing van dergelijk mozaïekbeheer de grootste biodiversiteit oplevert, niet alleen wat betreft vogels en planten maar ook wat betreft insecten. Volgens het onderzoek komt de volledige diversiteit van kwelders het beste tot zijn recht door een ruimtelijke afwisseling van intensief beweidde, licht beweidde, kortdurend en permanent onbeweidde kwel-derdelen (De Vlas et al., 2013).

Het baggeren vindt plaats in de winterperiode. De bagger wordt op de kant gelegd en heeft minstens een half jaar nodig om te rijpen. Er zal nog een detailleringsslag in het veld gemaakt moeten worden, om te kijken welke bagger reeds beschikbaar is op de kant en welke bagger nog uit sloten moet worden verwijderd.

Figuur 4 Zomerpolder Ferwerd waarin door opschonen van watergangen ten behoeve van het beweidingsbeheer bagger kan worden gewonnen

In totaal gaat het om 7 kilometer slootlengte, waarbij 1 m³ per strekkende meter wordt gewonnen. In totaal wordt met deze maatregel circa 7.000 m³ grond gewonnen.

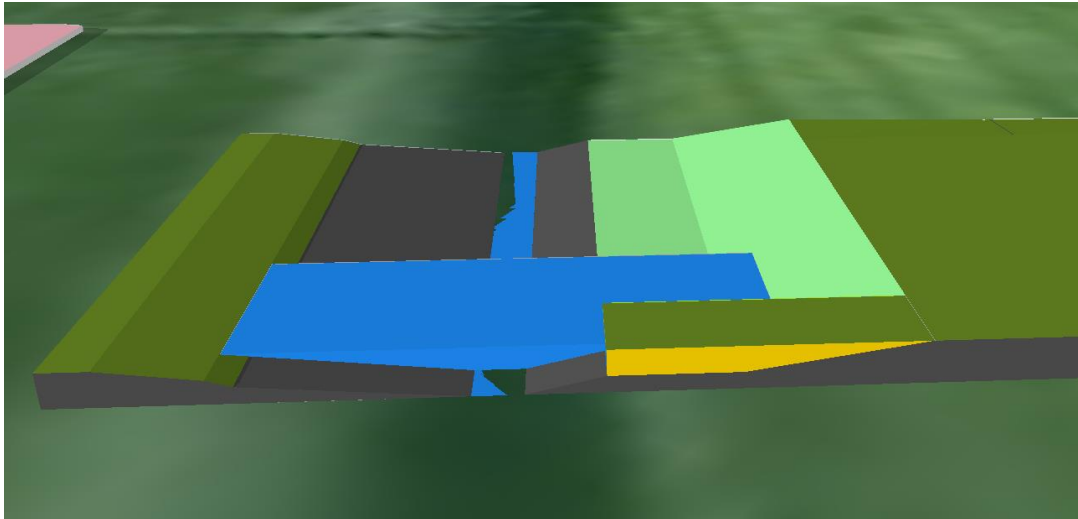
Realisatie natuurvriendelijke oevers langs de slenk

Ten westen van het plangebied van de terp ligt een brede slenk. Aan de zuidoostzijde van de slenk komt een brede natuurvriendelijke oever. De te maken oever is daardoor beter geschikt als foerageergebied voor steltlopers en eenden en bevordert de uitwisselingsmogelijkheden tussen de slenk en kwelder. In de huidige situatie is de slenk vrij diep en is er geen sprake van een geleidelijke overgang. De slenk is daardoor minder goed bruikbaar als foerageergebied, vooral tijdens hoogwater.

De ontgravingsdiepte van de berm is 0.7 +NAP, dit is de hoogte voor ontstaan begroeiing op het wad (pionierzone). Vervolgens kan het profiel oplopen tot het bestaande maaiveld ter plaatse, dat een gemiddelde hoogte heeft van 1.80m+ NAP.

De grond die hierbij vrijkomt kan gebruikt worden voor aanvullen van de terp. Het gaat om 600 m lengte. De waterbreedte van de brede slenk bij gemiddeld hoogwater is nu circa 10 meter, na het maken van de oever is dit ongeveer 15 meter breed. In totaal komt er 5000 m³ grond vrij voor het maken van de terp.

Aan de oostzijde van de slenk komt een smalle natuurvriendelijke oever, gelijk aan het profiel van de uitwatering. Met de vrijgekomen grond wordt een verhoogde vluchtroute voor het vee gemaakt, zie de bruinrode lijn in figuur 9. Hierbij wordt 2000 m³ gewonnen.

Figuur 5 In geel de ontgraving van de brede natuurvriendelijke oever aan de 'natuurlijke' slenk.

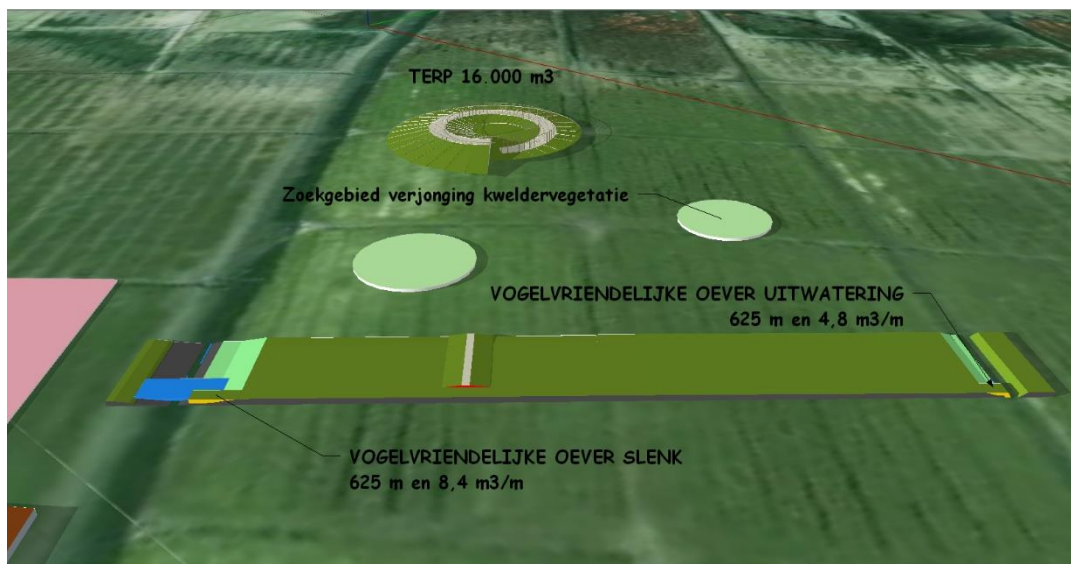
Lokaal verjongen van de kweldervegetatie

In figuur 9 zijn met drie cirkels de zoekgebieden aangegeven voor het lokaal afplaggen van de kwelder. Deze zijn gesitueerd ten zuiden van de terp.

Hoe hoger de kwelder, hoe meer opslibbing heeft plaatsgevonden en dus ook hoe ouder de kwelder is. Door de hoge kwelder kleinschalig af te graven tot een lage of middenkwelder kan lokaal verjongen optreden van de vegetatie. De vegetatie van de hoge kwelder kan daardoor weer terug worden gezet tot een vegetatie van de lage of middenkwelder. Hierdoor ontstaat binnen de kwelder ook meer variatie in de voorkomende vegetatie, waardoor de soortenrijkdom toe kan nemen. Hiermee wordt de kwaliteit van de kwelder verbeterd.

De hoogte van de kwelder ter plekke van de zoekgebieden voor het afplaggen bedraagt 1.5-1.9 m. Hier is een middenhoge tot hoge kwelder aanwezig. Voor het bepalen van de precieze locaties wordt rekening gehouden met de floristische, vogelkundige en aardkundige waarden. De maatregel wordt ingezet op locaties waar verruiging van de kwelder dreigt. Het plaggen gebeurt tot een diepte van 20 tot 30 cm. Hierdoor is verzekerd dat er zich weer een kweldervegetatie kan ontwikkelen van de lage, midden- of hoge kwelder. Bij het kiezen van de locaties worden hogere standplaatsen met soorten als rode ogentroost en zeegerst ontzien. De maatregel wordt zo uitgevoerd dat het beeld past bij een natuurlijke kwelder en het geheel dus niet onnatuurlijk oogt. Na het plaggen zullen de locaties op zeer korte termijn weer begroeid raken, omdat er zaden worden aangevoerd uit de directe omgeving, door wind, water en vee.

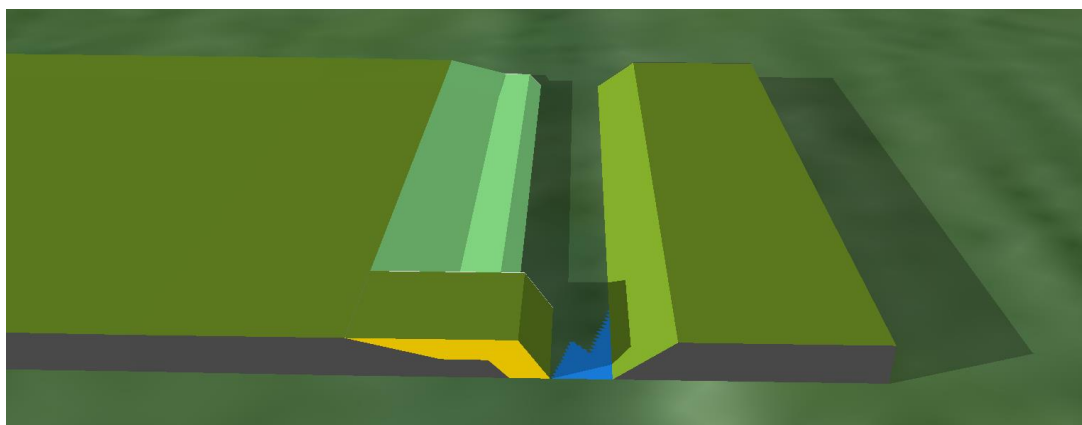
De maximale hoeveelheid grond die hiermee wordt gewonnen is 4000 m³.

Figuur 6 Zoekgebieden verjonging van de kweldervegetatie

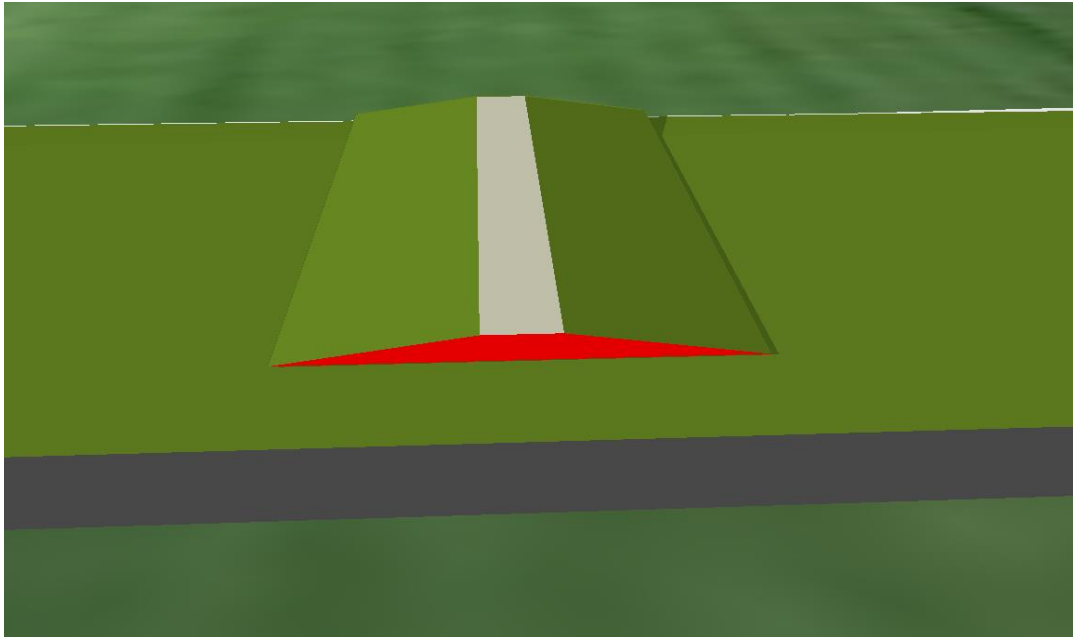
Natuurvriendelijke oever langs de uitwatering

Ook de smalle slenk die de oostzijde van het kwelderperceel begrenst (zie figuur7) krijgt een geleidelijk oplopende oever waardoor ook daar de foerageermogelijkheden voor steltlopers en eenden zullen verbeteren.

Figuur 7 In geel de ontgraving van de natuurvriendelijke oever aan de uitwatering (oostzijde).

Met de grond die hier vrijkomt kan het verhoogde pad naar de terp worden aangelegd. Uitgangspunt is om de bestaande (dichtgeslibde watergang) met een meter te verbreden om de sloot weer veeke- rend te maken. Het profiel begint bij de sloot op een peil van 1 m + NAP en loopt naar het bestaande maaiveld bij het pad. De slootbreedte is in de huidige situatie 1 meter, na het maken van de geleide- lijke oever is dit circa 2 meter. Er is gerekend met het ontgraven vanaf het particulier eigendom (+/- 200 meter achter de zomerdijk) tot voorbij de terp (625 m). In overleg kan ook de oever van het par- ticulier eigendom worden meegenomen.

Figuur 8 In rood aangegeven de aanvulling van het verhoogde pad van zomerdijk naar terp.

Voor het verhoogde pad wordt een aanleghoogte van 2.2 m + NAP aangehouden. Dit is boven het niveau van de 'gewone' voor- en najaarsstormen. Het pad loopt dan 4 tot 5 keer per jaar onder. Het pad sluit aan op de zomerkade, en ligt qua hoogte tussen de hoogte van de zomerkade en die van de kwelder in. Het verhoogde pad heeft een lengte van ca. 600 m.

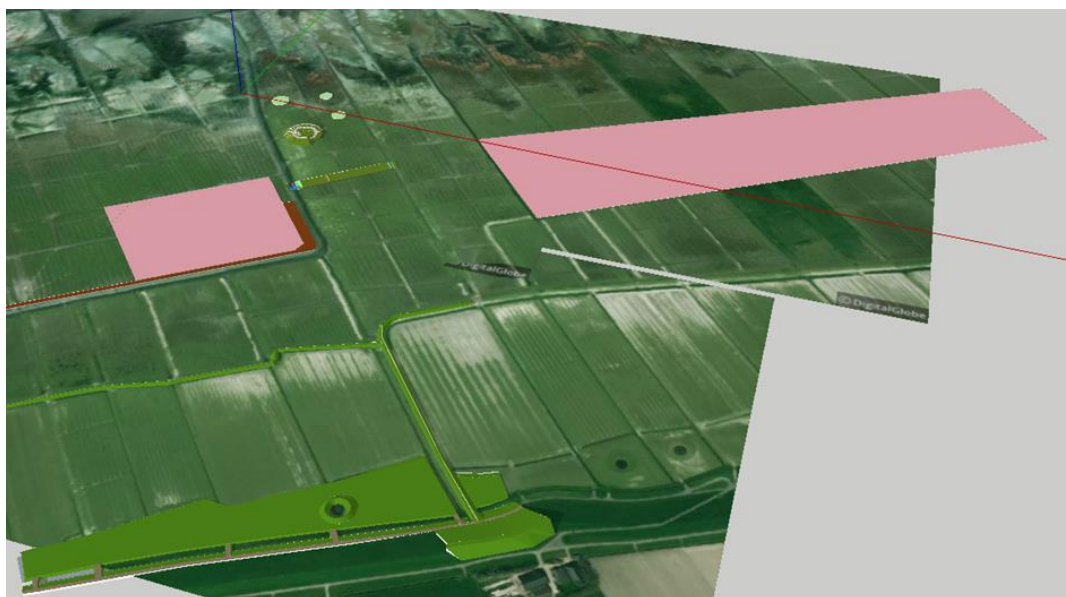
Het maaiveld van het tracé van het pad varieert van 1.5 m + NAP bij de zomerdijk tot 1,8 m + NAP ter hoogte van de terp, passend bij de aanwezige hoogtes op de kwelder en aansluitend bij het midden van de terp. Voor de taluds is uitgegaan van een verhouding 1:5.

Greppelen van de kwelder

In de met roze aangegeven gebieden in figuur 9 kan greppelen toegepast worden. Dit leidt tot een verbetering van de broedmogelijkheden voor kustbroedvogels, in het bijzonder de kluut.

In roodbruin aangegeven is een verhoogde vluchtplek voor vee, zoogdieren en jonge weide- en kustbroedvogels, die gemaakt wordt grond uit de westelijk gelegen natuurvriendelijke oever langs de slenk.

Het greppelen levert geen grond op. Deze maatregel wordt enkel uitgevoerd om de kwaliteit van het broedgebied voor kustbroedvogels, en in het bijzonder de kluut, te verbeteren.

Figuur 9 Gebieden waar in beperkte mate greppelbeheer kan worden toegepast

Totaaloverzicht grondbalans

In tabel 1 staat een overzicht van de natuurmaatregelen en de totale hoeveelheid grond die gewonnen kan worden.

Maatregel	Hoeveelheid grond (m3)	Toelichting
Baggeren sloten zomerpolder	7000	
Natuurvriendelijke oevers langs slenk	5000 + 2000	Grootste hoeveelheid grond voor terp, de rest wordt gebruikt voor de aanleg van een hoogwatervluchtplaats
Lokaal verjongen van de kweldervegetatie	Max. 4000	
Maken van natuurvriendelijke oever langs de uitwatering	2000	T.b.v. verhoogd pad
Greppelonderhoud	--	

Tabel 1 Overzicht natuurmaatregelen en hoeveelheid grond die gewonnen kan worden

In totaal is de grondbalans daarmee sluitend: voor de terp 16.000 m³ (7000 + 5000 + 4000), voor het maken van een hoogwatervluchtplaats 2000 m³ en voor het maken van het pad naar de terp eveneens 2000 m³.

1.7 Aanlegfase

1.7.1 Planning en uitvoering

De aanleg van de terp vindt gefaseerd plaats. De aanlegfase begint in 2018 op z'n vroegst direct na het broedseizoen. Hierbij worden palen aangebracht op de locatie van de terp. Deze palen worden met een kraan met trilplaat in de bodem gedrukt, tot een diepte van 4 meter. Daarnaast worden graafmachines ingezet, en mogelijk ook vrachtwagens en trekkers.

De vogelvriendelijke oevers kunnen in het najaar van 2018 ontgraven worden. Met dit materiaal kunnen het pad en de voet van de terp gemaakt worden.

De sloten kunnen in de winter van 2018 worden gebaggerd. Dit materiaal moet vervolgens rijpen en kan in 2019 worden toegepast. Uitgangspunt voor het vervoeren van de baggerspecie is om dit te doen direct na het broedseizoen, bij droge omstandigheden, in korte tijd en met zo weinig mogelijk rijdende transportmiddelen.

Het verjongen van de kweldervegetatie zou in 2018 kunnen worden uitgevoerd als er toestemming is van de pachter. De werkzaamheden worden in ieder geval buiten het broedseizoen uitgevoerd. Als er geen toestemming is, wordt de realisatie van deze maatregel per 1-1-2019 geregeld door het vast te leggen in het pachtcontract. Dan zal de grond gelijktijdig verwerkt kunnen worden met de vrijgekomen grond van het baggeren van de sloten. Hiermee kan de terp in model gebracht worden en voorzien worden van een toplaag.

Ook het greppelen kan in 2019 worden opgepakt. De grond voor de hoogwatervluchtplak voor vee kan in 2018 worden ontgraven om in 2019 te worden geprofileerd.

De parkeervoorziening wordt in 2018 gerealiseerd. In 2018 worden ook het podium en de uitkijkvoorziening gerealiseerd. Beide zijn van hout.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de onderdelen van de aanlegfase en wanneer het wordt uitgevoerd. Dit laatste is nog niet voor alle onderdelen precies aan te geven.

Activiteit	Locatie	Uitvoeringsperiode
Aanbrengen palen en eerste laag grond	Kwelder Blije	Na 16 juli 2018
Aanleg podium	Kwelder Blije	Na 16 juli 2018
Baggeren sloten	Zomerpolder Ferwerd	Januari - half maart 2019
Graven natuurvriendelijke oevers	Kwelder Blije	Najaar 2018
Aanleg verhoogd pad	Kwelder Blije	Najaar 2018
Transport grond, materiaal, materieel	Zomerpolder Ferwerd, kwelder Blije	2018 en 2019
Aanleg hoogwatervluchtplaats	Gemeenteveld	2018
Profilieren hoogwatervluchtplaats	Gemeenteveld	2019
Verjongen kwelder	Kwelder Blije	2018 of 2019
Verwerken bagger	Kwelder Blije	Na 16 juli 2019
Greppelen kwelders	Gemeenteveld en oostelijk deel Blije Bûten dyks	Na 16 juli 2019

Tabel 2 Overzicht planning werkzaamheden

1.8 Gebruiksfasen

Door het verharde toegangspad is de terp straks toegankelijk voor voetgangers, fietsers en mindervaliden. Honden zijn niet toegestaan. Gedurende de periode 15 maart-15 juli is het gebied niet toegankelijk, behalve eventueel onder begeleiding (conform de huidige situatie). Buiten deze periode is het gebied toegankelijk via de paden.

Het is niet de bedoeling dat bezoekers vanaf de terp verder noordwaarts lopen richting het wad. Dit wordt o.a. bij de terp door middel van bebording aangegeven. Hierdoor kunnen namelijk hoogwatervluchtplaatsen worden verstoord. Er wordt dus geen pad aangelegd naar het noorden.

In september 2018 wordt een kleinschalig evenement georganiseerd waarbij symbolisch klei wordt opgebracht op de terp. Dit evenement, genaamd “We wollen us klaai weerom”, vindt mede plaats in het kader van Sense of Place en Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018. Het evenement symboliseert de terugkeer van klei die afkomstig is van afgegraven terpen in het noorden van Fryslân.¹

Het dorp Blije wil daarnaast maximaal eenmaal per jaar een evenement voor het dorp kunnen organiseren. De verwachting is dat zo'n evenement maximaal 100 bezoekers trekt, waarschijnlijk minder. Dit evenement wordt buiten het broedseizoen gehouden.

Daarnaast is er een wens om vier keer per jaar (bij het wisselen van de seizoenen) een zeer kleinschalig evenement/excursie te organiseren. Dit kan door het dorp worden opgepakt (bijvoorbeeld door samenwerking met de school) maar ook in samenwerking met It Fryske Gea of met het bezoekerscentrum van de Terp in Hegebeintum. Wat betreft het type evenementen kan gedacht worden aan een foto-excursie, een vegetatie-excursie of aan een gedichtenwedstrijd. De excursies worden begeleid en voorbereid door een deskundig ecoïoloog. Deze houdt rekening met de omstandigheden in het veld en eventueel aanwezige fauna. Het zijn bijeenkomsten die kleinschalig van aard zijn met een maximum van 40 deelnemers.

¹ Vanaf de 19de eeuw zijn veel terpen afgegraven voor bodemverbetering van arme landbouwgronden op andere plekken in onder andere Fryslân, Groningen en Drenthe.

2 | Resultaten en effecten

Dit hoofdstuk beschrijft het (mogelijke) voorkomen van beschermde flora en fauna. Per beschermingsregime zijn de effecten beschreven en getoetst aan de Wet natuurbescherming. Vervolgens zijn de eventuele vervolgstappen aangegeven. In dit hoofdstuk is een onderscheid gemaakt in Vogelrichtlijnsoorten (paragraaf 2.1), Habitatrichtlijnsoorten (paragraaf 2.2) en Nationaal beschermde soorten (paragraaf 2.3).

2.1 Vogelrichtlijnsoorten

2.1.1 Broedvogels

Aanwezige soorten

Jaarrond beschermde nesten

Voor een aantal vogelsoorten geldt dat zij hun nestplaatsen en/of hun vaste rust- en verblijfplaatsen jaarrond in gebruik hebben, of hier jaarlijks weer naar terugkeren. Deze nesten vallen jaarrond onder het beschermingsregime van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming voor soorten van de Vogelrichtlijn of onder artikel 3.5 voor soorten van de Habitatrichtlijn (zie paragraaf 1.2).

Tijdens het veldbezoek zijn in het onderzoeksgebied geen jaarrond beschermde nesten en/of broedvogels van jaarrond beschermde nesten waargenomen. In het plangebied ontbreekt geschikt habitat. Vogels met jaarrond beschermde nesten broeden doorgaans in gebouwen of onder bruggen, in relatief grote bomen of hoogspanningsmasten. Geen van deze eventuele broedlocaties zijn aanwezig.

De aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten is uitgesloten.

Overige broedvogels

Op de locatie van de toekomstige terp en het toegangspad of binnen de invloedssfeer van de aanlegfase en/of binnen de invloedssfeer van het toekomstig gebruik kunnen een aantal soorten broedvogels voorkomen. Op de zilte graslanden kunnen soorten als graspieper, veldleeuwerik, gele kwikstaart tot broeden komen. Op de zilte graslanden en de hogere delen op de kwelders broeden grutto's, scholeksters, kieviten, tureluurs en bontbekplevieren. Daarnaast broeden er ook de kolonievogels kluut, noordse stern en kokmeeuw. Bergeenden broeden ook in het gebied en langs de watergangen meerkoet en wilde eend.

Effecten en vervolg

Jaarrond beschermde soorten

Door het ontbreken van nestmogelijkheid en geschikt habitat zijn geen vogels met jaarrond beschermde nesten te verwachten. Negatieve effecten op vogels met jaarrond beschermde nesten zijn uit te sluiten.

Overige broedvogels

Veel van de in de omgeving voorkomende broedvogels vallen ook onder het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn (zie paragraaf 2.2). Opzettelijke verstoring van Habitatrichtlijnsoorten is niet toegestaan terwijl voor Vogelrichtlijnsoorten dit alleen is toegestaan als er geen wezenlijke invloed ontstaat op de gunstige staat van instandhouding van de soorten. Omdat in het plangebied zowel Vogelrichtlijnsoorten als Habitatrichtlijnsoorten kunnen voorkomen, dient verstoring tijdens het broedseizoen geheel te worden voorkomen.

De wet wordt binnenkort gewijzigd en dan gaat voor alle vogels het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn gelden. Verstoring is dan wel toegestaan, maar alleen als er geen sprake is van wezen-

lijke invloed op de staat van instandhouding. Veel weidevogels en kustbroedvogels verkeren in een ongunstige staat van instandhouding waardoor al snel sprake kan zijn van een wezenlijke invloed.

Aanlegfase

In de aanlegfase kunnen broedvogels worden verstoord en nesten kunnen worden vernietigd. Het is daarom belangrijk dat werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd. Werken vanaf 16 juli kan alleen als er een broedvogelcheck is uitgevoerd en is vastgesteld dat binnen 250 meter van de werklocaties en transportroutes geen broedvogels aanwezig zijn. Bij voorkeur worden werkzaamheden pas vanaf half augustus tot half maart uitgevoerd.

Recreatie algemeen

De kwelder zal in de periode 15 maart - 15 juli niet algemeen toegankelijk zijn. Alleen onder begeleiding van deskundige ecologen kunnen eventueel excursies plaatsvinden (zie het kopje Evenementen). In een groot deel van het broedseizoen is er dus geen sprake van vrije toegang tot de terp. In de huidige situatie is de kwelder ook in de bovengenoemde periode niet vrij toegankelijk, alleen eventueel onder begeleiding, in de vorm van een excursie.

De toegang van de kwelder is beperkt tot het verharde pad. Het is niet de bedoeling dat recreanten vanaf de terp verder naar het noorden lopen. Door markering van het pad worden de recreanten binnen het gebied gestuurd. Mensen zullen minder snel afwijken van een gemarkeerde route. Op de locatie van de terp komen informatieborden. Hierop kan ook een deel voorlichting geven worden om zo verstoring tegen te gaan, eventueel aangevuld met gedragsregels voor bezoekers, zoals het niet verstoren van rustende vogels ten noorden van de terp. Deze voorlichting wordt ook gegeven op het informatiebord over de route Van Terp naar Terp in de omgeving van de zeedijk.

Dankzij deze maatregelen word verstoring zoveel mogelijk beperkt. Als blijkt dat de maatregelen onvoldoende zijn kan de voorlichting worden uitgebreid en kan handhaving worden ingezet.

In de zomerpolder kunnen ook broedvogels broeden. Deze zomerpolder kent een intensief agrarisch gebruik, waardoor er regelmatig gemaaid wordt en er dus ook regelmatig landbouwvoertuigen aanwezig zijn in het veld. Het is niet waarschijnlijk dat vogels hier succesvol kunnen broeden. Op deze plek heeft de verstoringinvloed van recreanten daarom geen negatieve gevolgen.

Evenementen

In september 2018 wordt een kleinschalig evenement georganiseerd waarbij symbolisch klei wordt opgebracht op de terp. Dit evenement, genaamd "We wollen us klaai weerom", vindt mede plaats in het kader van Sense of Place en Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018. Het evenement symboliseert de terugkeer van klei die afkomstig is van afgegraven terpen in het noorden van Fryslân.

Het dorp Blije wil jaarlijks maximaal één evenement voor het dorp kunnen organiseren. De verwachting is dat zo'n evenement maximaal 100 bezoekers trekt, waarschijnlijk minder. Dit evenement wordt buiten het broedseizoen, bij voorkeur in september, gehouden.

Daarnaast is er een wens om vier keer per jaar (bij het wisselen van de seizoenen) een zeer kleinschalig evenement/excursie te organiseren. Dit kan door het dorp worden opgepakt (bijvoorbeeld door samenwerking met de school) maar ook in samenwerking met It Fryske Gea of met het bezoekerscentrum van de Terp in Hegebeintum. Wat betreft het type evenementen kan gedacht worden aan een foto-excursie, een vegetatie-excursie of aan een gedichtenwedstrijd. De excursies en evenementen worden begeleid en voorbereid in overleg met een deskundig ecoloog. Deze houdt rekening met de omstandigheden in het veld en eventueel aanwezige fauna. Het zijn bijeenkomsten die kleinschalig van aard zijn met een maximum van 40 deelnemers. Bij deze evenementen worden geen verlichting of geluidsversterkers ingezet. Onder deze voorwaarden kan verstoring van broedvogels worden uitgesloten.

2.2 Habitatrichtlijnsoorten

2.2.1 Planten

Aanwezige soorten

Er zijn vier planten beschermd onder de Habitatrichtlijn (HR), te weten: drijvende waterweegbree, groenknolorchis, kruipend moerasscherm en zomerschroeforchis.

Deze soorten komen alleen in zeer specifieke milieus voor en zijn afhankelijk van kalkrijke, voedselarme en vochtige tot natte omstandigheden met kwelinvloed. De beschermde planten van de Habitatrichtlijn eisen voedselarme en extensief beheerde omstandigheden. In het plangebied zijn de omstandigheden te zout voor de genoemde beschermde soorten. Het plangebied is ongeschikt voor planten van de Habitatrichtlijn.

Wel groeien in het plangebied de zeldzame soorten zeegerst (Rode lijst status: Bedreigd) en rode ogentroost (Rode lijst status: Gevoelig). Vooral zeegerst komt op zeer grote schaal voor in de kwelder.

Effecten en vervolg

- Vanwege het ontbreken van geschikte groeiplaatsen, zijn negatieve effecten uitgesloten. Vervolgstappen voor beschermde flora zijn niet aan de orde.
- Vanwege het voorkomen van zeegerst en rode ogentroost, beide zeldzamere plantensoorten, wordt in het kader van de zorgplicht geadviseerd om de groeiplaatsen van deze soorten zoveel mogelijk te ontzien. Dit geldt vooral voor het toegangspad en het afplaggen. De groeiplaatsen helemaal ontzien is niet mogelijk. Dat geldt vooral voor zeegerst, omdat dit op grote schaal in de kwelder voorkomt. Dat maakt echter ook dat duurzame instandhouding van deze soort in dit gebied niet in het geding is door de ontwikkeling.

2.2.2 Broedvogels

De aanwezige broedvogels (zie paragraaf 2.1.1) vallen onder de Vogelrichtlijn en deels ook onder het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn. Opzettelijke verstoring van Habitatrichtlijnsoorten is niet toegestaan terwijl voor Vogelrichtlijnsoorten dit alleen is toegestaan als er geen wezenlijke invloed ontstaat op de gunstige staat van instandhouding van de soorten. Omdat in het plangebied zowel Vogelrichtlijnsoorten als Habitatrichtlijnsoorten voorkomen, geldt het strengste regime van de Habitatrichtlijn. Verstoring tijdens het broedseizoen dient geheel te worden voorkomen. De aanwezige broedvogels, effecten en de benodigde vervolgstappen staan beschreven in paragraaf 2.1.1.

N.B. de wet wordt in het voorjaar van 2018 gewijzigd en dan gaat voor alle vogels het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn gelden.

2.2.3 Vleermuizen

Aanwezige beschermde soorten

Uit bronnenonderzoek blijkt dat er geen waarnemingen van vleermuizen bekend zijn in de wijde omtrek van Blije. Het kweldergebied is erg open en vormt marginaal vleermuisbiotoop.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen verblijven in bomen en/of gebouwen. In het plangebied zijn bomen met geschikte holtes afwezig. Daardoor ontbreken verblijfplaatsen voor boombewonende vleermuissoorten. In het plangebied zijn geen gebouwen aanwezig, waardoor ook verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vleermuissoorten ontbreken.

Essentiële vliegroutes

Essentiële vliegroutes, die verblijfplaatsen en foerageergebied verbinden, bestaan uit lijnvormige structuren, zoals bomenrijen, watergangen en dijken. De Zeedijk en de zomerdijk zijn lijnvormige structuren. Seizoenstrek van vleermuizen is een bekend fenomeen. Zo trekt de ruige dwergvleermuis

langs de Nederlandse kust. Daarnaast is ook seizoenstrek van tweekleurige vleermuis, rosse vleermuis en meervleermuis langs dit traject plaats vinden. De Zeedijk en/of de zomerdiijk kunnen onderdeel van een migratieroute zijn van één van de genoemde soorten.

Essentieel foerageergebied

Binnen het plangebied ontbreekt belangrijk onmisbaar foerageergebied. Het plangebied ligt erg open in de wind en er zijn op de dijken na geen oriëntatiepunten voor vleermuizen. Essentieel foerageergebied wordt in dit open gebied niet verwacht.

Effecten en vervolg

Alleen voor migrerende vleermuizen (met name ruige dwergvleermuis) kunnen de Zeedijk en zomerdiijk van belang zijn. Vleermuizen zijn over het algemeen gevoelig voor verlichting. Daarom wordt geadviseerd geen verlichting te plaatsen:

- Het plaatsen van (permanente) verlichting langs het traject naar de terp en op de terp is niet toegestaan. Het plaatsen van vleermuisvriendelijk licht (amber tot rood) is geen oplossing omdat (trek)vogels juist extra verstoord worden door amber-rood licht.

2.2.4 Grondgebonden zoogdieren

Aanwezige beschermde soorten

In de omgeving van het plangebied zijn waarnemingen van de Habitatrichtlijnsoorten gewone zeehond en bruinvis bekend. De dichtstbijzijnde essentiële gebieden (ligplaatsen) voor gewone zeehond liggen in het Dantziggat op ruim 3 km afstand. (Ministerie van I&M, 2016). Deze ligplaatsen worden gezien als vaste rust- of verblijfplaatsen. Zeehonden kunnen ook tijdelijk aan de Friese kust rusten ter hoogte van de percelen waar de terp gepland is. Het gaat dan om individuen op een ligplaats die incidenteel gebruikt wordt, en niet om een vaste rustplaats. Bruinvissen kunnen af en toe foerageren of trekken langs de kust. Ook hier gaat het om kleine aantallen. Bruinvissen hebben niet echt vaste rustplaatsen.

Effecten en vervolg

- De aanleg en het toekomstige gebruik van de terp leiden beide niet tot een wezenlijke verstoring van zeehonden en/of bruinvissen. Er zijn geen vaste rust- of voortplantingsplaatsen in de directe omgeving van de terp.

2.2.5 Reptielen, amfibieën, vissen, insecten en ongewervelden

Aanwezige beschermde soorten

In de gehele regio komen geen reptielen, amfibieën, insecten en ongewervelden voor die in de bijlagen van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. Voor al deze soorten ontbreekt geschikt habitat. Ook van habitatrichtlijn vissen steur en houting zijn geen recente waarnemingen bekend. Beide soorten worden in de Waddenzee als uitgestorven beschouwd. In de Rijn is de Houting succesvol geïntroduceerd en ook de steur is uitgezet. De soorten hebben de Waddenzee nog niet bereikt.

Effecten en vervolg

Vanwege het ontbreken van waarnemingen en geschikte omstandigheden, zijn effecten uitgesloten en vervolgstappen voor reptielen, amfibieën, vissen, insecten en ongewervelden niet aan de orde.

2.3 Nationaal (Andere) beschermde dier- en plantensoorten

Aanwezige beschermde soorten

In de omgeving van het plangebied zijn de nationaal beschermde soorten waterspitsmuis en steenmarter bekend.

Waarnemingen van waterspitsmuis zijn beperkt tot een locatie tussen Holwerd en Ternaard. Het gaat om een vondst in een braakbal. De locatie is op ruim 7 km afstand tot het plangebied. Waterspits-

muis is gebonden aan schone, niet te voedselrijke (zoete) wateren met ruig begroeide oevers en goed ontwikkelde watervegetatie. Door het ontbreken van biotopen die voldoen aan deze ecologische vereisten komt de soort niet voor in het plangebied.

Steenmarter is langs de Zeedijk ten noorden van het dorp Blije waargenomen. Voor steenmarter zijn geen geschikte verblijfplaatsen in het plangebied aanwezig. De soort verblijft meestal in gebouwen, dicht struweel of natuurlijke holtes. Als foerageergebied is het plangebied en de directe omgeving zeer geschikt. Er zijn voldoende prooidieren aanwezig in de vorm van broedende vogels en kleine zoogdieren als muizen, ratten en hazen.

Kleine marterachtigen als hermelijn en bunzing en algemene muizensoorten zoals veldmuis, aardmuis, bosspitsmuis en bruine rat kunnen verblijfplaatsen hebben in het plangebied. Daarnaast komt haas voor in het plangebied. De soort is tijdens het veldbezoek meerdere keren waargenomen.

Voor overige nationaal beschermde zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden en planten ontbreekt geschikt habitat.

Effecten en vervolg

- Leefgebied van waterspitsmuis is niet aanwezig. Negatieve effecten zijn uit te sluiten.
- Verblijfplaatsen van steenmarter zijn niet aanwezig. Het plangebied is hoogwaardig foerageergebied. Echter er is voldoende gelijkwaardig foerageergebied in de omgeving aanwezig. Negatieve effecten op steenmarter zijn uit te sluiten.
- Voor de overige aanwezige Nationaal beschermde soorten geldt conform de verordening natuurbescherming provincie Friesland een algehele vrijstelling (zie vrijstellingslijst in bijlage 1). Eventuele schade aan soorten, waarvoor een vrijstelling geldt, hoeft niet te worden gecompenseerd. Wel is op deze soorten de zorgplicht van kracht (Wet natuurbescherming artikel 1.11). De zorgplicht houdt in dat schade aan wilde planten en dieren zoveel, als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen.

3 | Conclusie

3.1 Conclusie beschermde soorten

Op basis van de quickscan zijn met betrekking tot de aanwezigheid van beschermde flora en fauna de volgende conclusies te trekken:

- Rond en in het plangebied broeden weide- en kustvogels als scholekster, grutto, tureluur, Kievit, graspieper, veldleeuwerik, gele kwikstaart, sterns, bontbekplevier; kluut en enkele eendensoorten.
- De Zeedijk en zomerdijk kunnen een onderdeel zijn van de migratieroute van ruige dwergvleermuis en mogelijk tweekleurige vleermuis, rosse vleermuis en meervleermuis.
- Het plangebied is onderdeel van het foerageergebied van de nationaal beschermde soort steenmarter
- In en rond het plangebied komen verder een aantal Nationaal beschermde soorten voor, namelijk veldmuis, aardmuis, bosspitsmuis, bruine rat, bunzing, hermelijn en haas. Voor deze andere soorten geldt dat ze allemaal zijn opgenomen in bijlage 1 van de provinciale verordening, zodat voor deze soorten een vrijstelling geldt (zie bijlage 1 voor een overzicht). De algemene zorgplicht is wel van kracht.

Indien andere werkzaamheden of activiteiten dan die zijn genoemd in Hoofdstuk 2 gaan plaatsvinden, dienen ook deze ingrepen getoetst te worden aan de Wet natuurbescherming. De conclusies kunnen dan afwijken van de bovenstaande conclusies.

3.2 Benodigde vervolgstappen

- Werkzaamheden vinden bij voorkeur plaats in de periode vanaf half augustus tot half maart, buiten het broedseizoen. In afwijking hiervan kunnen werkzaamheden ook vanaf half juli starten, mits uit een broedvogelcheck is gebleken dat er geen broedvogels aanwezig zijn in een straal van 250 m rond de werklocaties en de transportroutes
- Betreding van de terp en de kwelders door recreanten is niet toegestaan tijdens het broedseizoen (15 maart-15 juli)
- Binnen het broedseizoen is betreding van de kwelder alleen toegestaan onder begeleiding van een deskundig ecoloog (bijvoorbeeld in de vorm van een excursie)
- De kleinschalige evenementen die vier maal per jaar plaatsvinden worden voorbereid en georganiseerd in overleg met een deskundig ecoloog om verstoring van broedvogels te voorkomen
- Om fauna niet te verstoren dient er geen verlichting in het plangebied geplaatst te worden
- In het kader van de zorgplicht wordt geadviseerd om met name bij de lokalisering van het toegangspad en het plaggen rekening te houden met groeiplaatsen van zeegerst en rode ogentroost.

4 | Literatuur en bronnen

- BIJ12 (2017); Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0
- BIJ12 (2017); Kennisdocument Ruige dwergvleermuis, versie 1.0
- BIJ12 (2017); Kennisdocument Watervleermuis, versie 1.0
- Krijgsveld, K.L., Smits, R.R. & J. van der Winden, (2008); Verstoringsgevoeligheid van vogels: Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg rapport 08-173
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) (2008); Profielendocument.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) (2016); Natura 2000-beheerplan Waddenzee. Periode 2016-2022
- Verordening Wet natuurbescherming, Provincie Fryslân, (ontwerp) 2016

Websites:

www.zoogdiervereniging.nl

www.ravon.nl

www.vogelbescherming.nl

www.sovon.nl

www.verspreidingsatlas.nl/planten

<http://fryslan.maps.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=c815a55929be4de79657d94d47393b98>

<http://fryslan.maps.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=eb4e12aa6eea4591af7c0f48ef6def54&extent=120990,533762,221778,617075,28992>

Googlemaps

Overig:

- Nationale Databank Flora en Fauna. Geraadpleegd op 7 augustus 2017

B 1 | Bijlage vrijgestelde soorten provincie Fryslân (provinciale verordening bijlage 1)

Zoogdieren

Aardmuis	Microtus agrestis
Bosmuis	Apodemus sylvaticus
Dwergmuis	Micromys minutus
Rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus
Veldmuis	Microtus arvalis
Woelrat	Arvicola terrestris
Dwergspitsmuis	Sorex minutus
Gewone bosspitsmuis	Sorex araneus
Huisspitsmuis	Crocidura russula
Tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus
Bunzing	Mustela putorius
Wezel	Mustela nivalis
Hermelijn	Mustela erminea
Steenmarter	Martes foina
Haas	Lepus europeus
Konijn	Oryctolagus cuniculus
Ree	Capreolus capreolus
Vos	Vulpes Vulpes
Egel	Erinaceus europaeus
Mol	Talpa europea

Amfibieën

Bruine kikker	Rana temporaria
Middelste groene kikker	Rana esculenta
Gewone pad	Bufo bufo
Kleine watersalamander	Triturus vulgaris
Meerkikker	Rana ridibunda

Colofon

Opdrachtgever

Dorpsbelang Blije

Contactpersoon

M. L. Meuris

Uitgevoerd door

Buro Bakker adviesburo voor ecologie

Weiersloop 9

Postbus 10034 | 9400 CA Assen

T 0592 - 313389 | info@burobakker.nl

www.burobakker.nl

Projectleiding

drs. D.E. Heidinga

Rapportage

BSc. E.J. Slot

Veldwerk

BSc. E.J. Slot

© Buro Bakker adviesburo voor ecologie
Gebruik en overname van gegevens alleen
toegestaan met volledige bronvermelding.

Wijze van citeren

Buro Bakker (2018); Natuurtoets terp Blije
Rapport 017152, Assen.

Foto's: E-J. Slot